

Н. А. Гринюк

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ

Проаналізовано методичні підходи і проблеми комплексного оцінювання результативності діяльності споживчих товариств, запропоновано системи показників оцінювання. Обґрунтовано основні критерії ефективності функціонування кооперативних підприємств.

Existent methodical approaches and problems of complex assessment of the performance of the consumer cooperatives are analyzed; system of performance evaluation is suggested. Basic criteria of efficiency of cooperative enterprises are substantiated.

Ключові слова: споживча кооперація, неприбутковість діяльності, ефективність участі пайовиків, соціально-економічна результативність.

Трансформаційні процеси, які нині відбуваються в системі споживчої кооперації, потребують удосконалення аналітичної роботи в кооперативних організаціях, одним із напрямів якої є розробка методичних підходів до комплексного оцінювання результатів соціально-економічної діяльності підприємств системи.

В узагальненому вигляді комплексне оцінювання результатів діяльності господарюючого суб'єкта являє собою кумулятивну, переважно кількісну, характеристику його діяльності, отриману внаслідок аналізу сукупності показників.

На сьогодні для аналізу результативності діяльності споживчих кооперативів здебільшого використовують економічні показники, притаманні комерційним організаціям. Зважаючи на прибутковість як основну мету діяльності таких підприємств, критерієм їхньої ефективності виступає рентабельність, що оцінюється, як правило, через відповідні показники (рентабельності діяльності, капіталу, власного капіталу тощо). Така ситуація є наслідком того, що система споживчої кооперації протягом тривалого періоду адміністративно-командного управління економікою прирівнювалася до підприємницьких структур і функціонувала як одержавлена торговельна система, головним завданням якої було нарощення обсягів діяльності й отримання запланованих розмірів прибутку.

Зміни в політичному й, відповідно, соціально-економічному устрої держави, законодавче врегулювання особливостей функціонування організацій споживчої кооперації зумовлюють потребу в розробці методичних підходів для адекватного оцінювання ефективності їхньої діяльності.

З огляду на статус споживчих кооперативів як некомерційних організацій¹, що не мають на меті отримання прибутку, результативність їхньої діяльності

¹ Про споживчу кооперацію : закон України від 10.04.1992 № 2265-ХІІ (зі змінами й доповненнями) // ВВР. — 1992. — № 30; Про кооперацію : закон України від 10.07.2003 № 1087-IV (зі змінами й доповненнями) // ВВР. — 2004. — № 5.

повинна визначатися іншими критеріями й вимірюватися відповідними показниками, які давали б змогу оцінити ефективність використання кооперативної форми організації діяльності.

Метою статті є обґрунтування критеріїв ефективності функціонування споживчих товариств і розробка системи показників оцінювання результативності їхньої діяльності з урахуванням соціально-економічної природи споживчої кооперації.

Протягом останніх десятиліть питання коректного оцінювання результатів діяльності кооперативних організацій час від часу опиняються в центрі уваги науковців пострадянських країн, що, утім, не призвело до єдності думок із цієї проблеми. Слід зазначити, що існуючі методичні підходи до визначення результативності діяльності підприємств споживчої кооперації суттєво різняться залежно від обраного авторами критерію оцінювання.

На соціальних цілях функціонування споживчої кооперації акцентують увагу А. Б. Крим і В. І. Стригін. Взявши за основу статус споживчого кооперативу як некомерційної організації, науковці прагнуть обґрунтувати можливість оцінювання неекономічної діяльності кооперативів із допомогою соціологічного інструменту — теорії груп². На їхню думку, кооперативні підприємства можуть виступати як об'єкт теорії малих груп, що дає підстави "оцінювати, хоча і не в повному обсязі ефективність неекономічної діяльності"³.

Запропонований механізм оцінювання, звичайно, викликає певний інтерес, хоча з такою точкою зору важко погодитися. Теорія груп є елементом соціологічних досліджень. Безумовно, соціологічний аспект надзвичайно важливий у функціонуванні кооперативних підприємств, та все ж споживча кооперація — це насамперед господарське об'єднання, унікальність якого полягає в реалізації соціальної місії шляхом задоволення інтересів пайовиків саме в економічній царині.

На неекономічному аспекті функціонування організацій споживчої кооперації наголошує і Л. Є. Теплова, пропонуючи оцінювати результативність діяльності підприємств системи рівнем розвитку організаційної культури кооперативної організації⁴.

Відзначимо також, що запропонована науковцем методика поряд із надвеликою кількістю показників (55) переважно соціологічного та управлінського спрямування характеризується трудомісткістю розрахунків, певним суб'єктивізмом

² Крим А. Б. К оценке эффективности деятельности кооперативного предприятия / А. Б. Крим, В. И. Стрыгин // Проблемы развития потребительской кооперации в условиях проводимых экономических реформ. — 1997. — Ч. 1. — С. 144, 145.

³ Там само.

⁴ Теплова Л. Е. Основы потребительской кооперации / Л. Е. Теплова. — 2-е изд. — М. : Вити-Пресс, 2005. — С. 177.

трактування отриманих результатів і занадто звуженим, як на об'єкт дослідження, сегментом аналізу.

У цілому слід зауважити, що вищезапропоновані соціологічні інструменти будуть недостатньо інформативними при оцінюванні результатів діяльності кооперативних організацій, оскільки не враховують особливості їх формування й функціонування.

Із точки зору інших науковців, саме ступінь досягнення цілей споживчої кооперації має визначати результативність діяльності кооперативних підприємств. Так, Т. М. Прижигалінська і Д. С. Терновський у процесі оцінювання результативності діяльності організацій споживчої кооперації пропонують враховувати взаємовплив соціального та економічного аспектів, використовуючи для цього методи економіко-математичного моделювання й анкетного опитування⁵.

На наш погляд, застосування на практиці запропонованих методів, обраних головними інструментами оцінювання, є досить проблематичним з огляду на їх сутнісну несумісність. Принципові відмінності алгоритмів і специфіка їх використання (моделювання є інструментом прогнозування, а не оцінювання!) знижують імовірність отримання об'єктивних результатів взагалі та взаємозв'язку соціального й економічного аспектів зокрема. Проведення таких досліджень є доцільним лише в межах аналізу окремих складових певних аспектів діяльності кооперативних підприємств.

Заслужують на увагу й методичні рекомендації щодо рейтингового оцінювання соціальної, економічної й фінансової діяльності організацій споживчої кооперації, розроблені Н. А. Поповою і Т. Н. Смирновою⁶. Насамперед це спроба проаналізувати результати різних, але взаємообумовлених аспектів діяльності підприємств системи у процесі їх комплексного оцінювання. Запропоновано також універсальний апарат дослідження, що збільшує можливість коректного об'єднання і трактування результатів різних за змістом сторін діяльності організації. І, насамкінець, логічно обґрунтованою є кількість показників (15), обраних для розрахунку.

Водночас, не зменшуючи наукового внеску авторів методичного підходу, варто зупинитися на його певних недоліках.

По-перше, рейтингове оцінювання є ефективним інструментом порівняння результатів функціонування певної сукупності організацій (наприклад, у межах регіонального об'єднання), але не для "самооцінювання" підприємства.

⁵ Прижигалінская Т. Н. Методические указания по определению взаимовлияния социального и экономического аспектов деятельности организаций потребительской кооперации / Т. Н. Прижигалінская, Д. С. Терновский. — Белгород : Кооперативное образование, 2005. — 22 с.

⁶ Попова Н. А. Методические рекомендации по рейтинговой оценке социальной, экономической и финансовой деятельности организаций потребительской кооперации / Н. А. Попова, Т. Н. Смирнова. — Новосибирск : Изд-во СибУПК, 2004. — 19 с.

По-друге, запропоновані для аналізу аспекти діяльності споживчого кооперативу є нерівноцінними, оскільки відіграють різну роль у його функціонуванні: якщо соціальна й економічна є цільовими видами діяльності, результати яких і підлягають оцінюванню, то фінансова діяльність виконує ресурсозабезпечувальну функцію, створюючи підґрунтя для реалізації соціальних та економічних завдань. З огляду на це виділення фінансової діяльності як окремого елемента підсумкового рейтингу без урахування її особливостей призводить до “прирівнювання” з основними видами діяльності, що знижує об’єктивність результатів дослідження. В цьому разі залишаються поза увагою оцінювання інші можливі види діяльності споживчого товариства (наприклад, інвестиційна).

По-третє, потребує уточнення і змістовна частина аналізу фінансової діяльності. Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку фінансова діяльність — “це діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства”⁷. Запропоновані авторами методики показники її оцінювання частково є показниками різних складових фінансового стану (коефіцієнти ліквідності, оборотності оборотних активів), а частково — досить специфічними критеріями (прибуток з урахуванням нарахованого фонду розвитку споживчої кооперації), значення яких обумовлюється впливом зовнішніх факторів (насамперед змінами податкового законодавства). Крім того, саме ці показники не пов’язані з соціальними й економічними цілями діяльності організацій споживчої кооперації, що робить їх розрахунок малоінформативним з огляду на мету оцінювання.

Безумовно, фінансове забезпечення діяльності відіграє фундаментальну роль у забезпеченні функціонування підприємств споживчої кооперації і, відповідно, реалізації безпосередніх соціальних та економічних завдань системи. Проте в цьому разі мають розраховуватися показники, які б відображали особливості формування фінансового потенціалу організацій споживчої кооперації.

Викликають сумніви щодо інформативності і включені до методики окремі показники результативності головних аспектів діяльності кооперативних підприємств — соціальної та економічної. Так, запропонований як один із головних показників оцінювання соціальної місії споживчої кооперації рівень кооперування населення реально не відображає ситуацію, що склалася. На практиці найчастіше пайовиком є лише один із членів сім’ї, а пайову книжку використовують усі члени родини. Навіть у разі суворого контролю персоніфікації її використання пайовик, за рахунок свого членства у споживчому товаристві, може задовольняти потреби всієї сім’ї. Отже, фактична чисельність осіб, які користуються перевагами кооперативної організації, не збігається з номінальною чисельністю пайовиків, що призводить до викривлення результатів аналізу. На

⁷ Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” (зі змінами від 10.06.2010) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0398-99>.

думку автора, розрахунок вищезазначеного показника буде доцільним лише за умов його порівняння з рівнем охоплення доходів населення обсягом реалізації товарів пайовикам.

Доволі низьку інформативність має й показник ефективності використання основних фондів (фондовіддача), запропонований для оцінювання економічної діяльності підприємств споживчої кооперації.

Необґрунтоване нарощення матеріально-технічної бази споживчої кооперації в радянські часи, не пов'язане ні з динамікою обсягів діяльності споживчих кооперативів, ні з демографічними тенденціями в регіонах обслуговування, закономерно призвело до вкрай низької ефективності її використання. Насправді ж, особливості створення й функціонування споживчої кооперації (задоволення конкретних потреб пайовиків, гарантований збут продукції, тенденції зміни чисельності пайовиків з урахуванням демографічної ситуації) закладають фундамент обґрунтованого нарощення матеріально-технічної бази та її ефективного використання.

Принципово інший підхід пропонує Г. М. Єфремова, використовуючи для оцінки ефективності діяльності споживчого кооперативу систему показників рентабельності пайового внеску⁸. Як свідчать показники методики, критерієм ефективності науковець вважає “віддачу” від коштів, вкладених (інвестованих членами) у формування пайового фонду кооперативної організації.

На нашу думку, такий підхід викривлює основну сутність споживчої кооперації. Як відомо, функціонування кооперативних підприємств спрямовано на задоволення певних потреб пайовиків, які заради досягнення цієї мети створюють споживче товариство й фінансують його діяльність. Взявши за основу суму пайових внесків, авторка практично прирівнює споживчі кооперативи до компаній інвесторного типу, в яких учасники, вклавши певний капітал, очікують економічного зиску, не беручи участі в безпосередній господарській діяльності компанії і, найчастіше, навіть не цікавлячись нею. Враховуючи особливості системи споживчої кооперації, за критерій слід використовувати показники, які відображали б ефективність участі пайовиків у господарській діяльності споживчих кооперативів, а не ефективність вкладеного капіталу як основної мети діяльності підприємницьких суб'єктів господарювання.

Із нашого погляду, найбільш узгодженим із цілями діяльності споживчого кооперативу є підхід до оцінювання його ефективності, запропонований І. В. Захаровим⁹. Науковець обґрунтовує доцільність використання показників, які відображали б досягнення основної мети споживчої кооперації — забезпечення стабільного обслуговування членів кооперативу товарами (послугами) і зниження

⁸ *Єфремова Г. М.* Потребительская кооперация России XXI века / Г. М. Ефремова. — Новосибирск : Изд-во СибУПК, 1999. — С. 204.

⁹ *Захаров И. В.* Паевой фонд потребительского общества / И. В. Захаров. — М., 1999. — С. 48—54.

пов'язаних із цим витрат пайовиків: рівень охоплення грошових доходів пайовиків і рівень повернення пайовикам частини вартості придбаних у кооперативі товарів.

Погоджуючись із доцільністю розрахунку й інформативністю таких показників, слід зазначити, що вони не дають змоги отримати повне уявлення про ефективність співробітництва кооперативу зі своїми членами. З урахуванням особливостей діяльності споживчої кооперації, а саме розв'язання соціальних проблем її членів економічним шляхом, оцінювання ефективності функціонування споживчого товариства має відображати значимість такого співробітництва для обох сторін — пайовиків і споживчого кооперативу.

Будь-яке економічне партнерство має бути взаємовигідним. Водночас економічні результати цієї співпраці є взаємозалежними. Пайовики та їх участь у діяльності кооперативу формують соціально-економічний потенціал споживчої кооперації, який, своєю чергою, забезпечує реалізацію потреб членів споживчих кооперативів (рисунок).

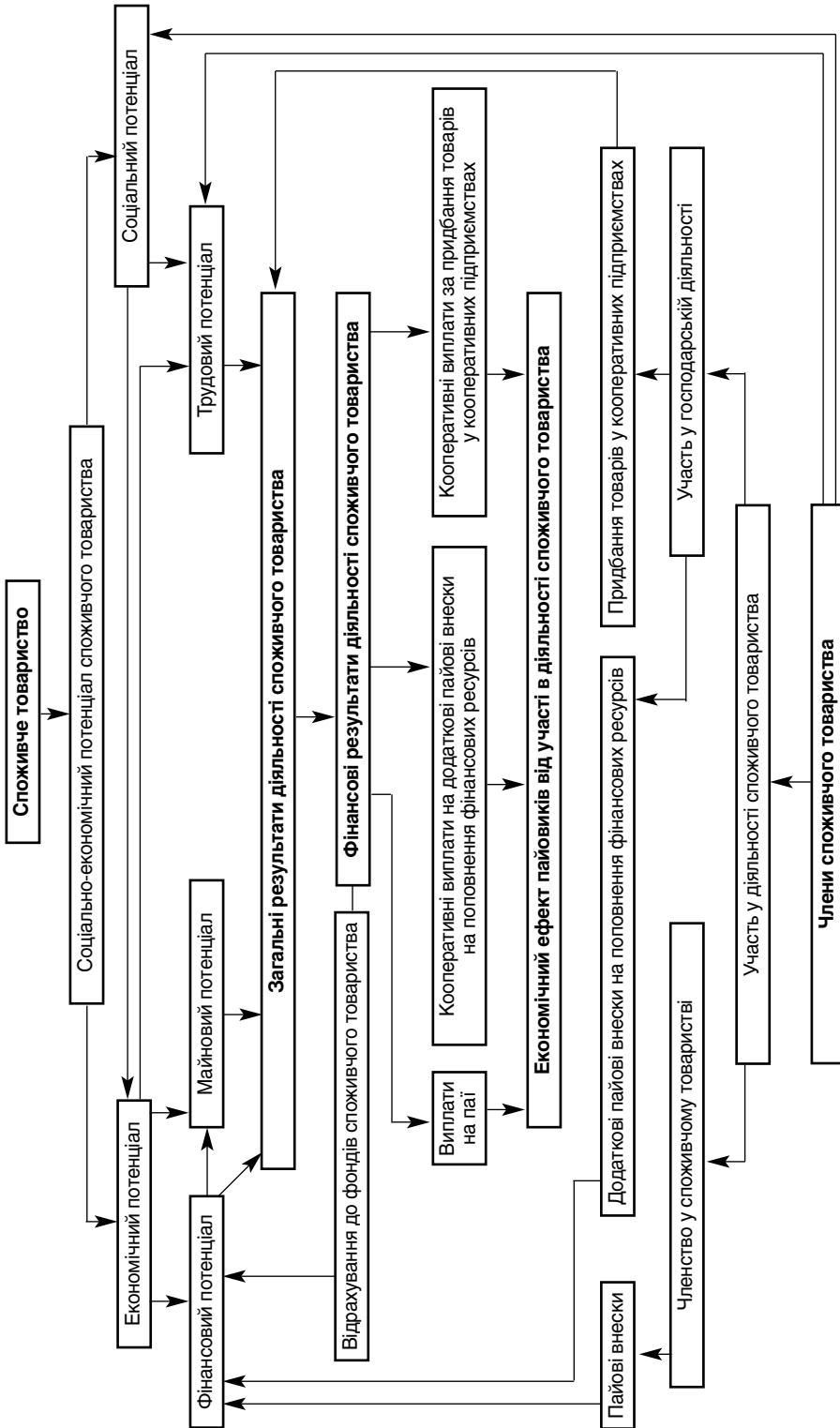
В узагальненому вигляді участь пайовиків у функціонуванні споживчого товариства можна розділити на членство у споживчому товаристві й участь у його господарській діяльності.

Різноманітність форм участі пайовиків обумовлює їхній неоднаковий вплив і на потенціал споживчого кооперативу, і на результати його діяльності. Так, у формуванні фінансового потенціалу свого споживчого кооперативу пайовики беруть участь прямо (пайовими внесками й додатковими пайовими внесками на поповнення фінансових ресурсів) та опосередковано (шляхом затвердження на зборах уповноважених порядку розподілу фінансових результатів діяльності попереднього періоду).

Сформований фінансовий потенціал споживчого товариства знаходить своє відображення в майновому потенціалі, що забезпечує загальні й, відповідно, фінансові результати діяльності, які, у свою чергу, є джерелом виплат пайовикам за їх участь у функціонуванні споживчого товариства. Водночас безпосередня участь пайовиків у господарській діяльності товариства (шляхом придбання товарів у кооперативних підприємствах) прямо формує результати його фінансово-господарської діяльності й обумовлює можливості членів споживчого товариства отримувати економічну вигоду від основної форми співпраці.

Ураховуючи комплексність і взаємообумовленість результатів діяльності споживчого товариства, на наш погляд, система оцінювання ефективності його функціонування повинна містити групи показників, які б відображали вплив особливостей системи споживчої кооперації на окремі аспекти функціонування кооперативних підприємств, були інформативними й забезпечували коректність трактування отриманих результатів.

Зважаючи на те, що споживча кооперація створена з метою задоволення потреб її власників-пайовиків шляхом зниження вартості отриманих послуг, в

Джерело: розроблено автором.

Рис. 1. Взаємозв'язок абсолютних результатів економічної співпраці споживчого товариства і його членів

основу оцінювання має бути покладено саме механізм визначення ефективності співпраці кооперативу зі своїми членами, а також ураховано неприбутковий характер діяльності споживчих товариств.

З огляду на багатоаспектність функціонування організацій споживчої кооперації для оцінювання результативності й ефективності їхньої діяльності пропонуємо авторську розробку систем показників. Оскільки споживча кооперація створена власниками-пайовиками задля реалізації своїх потреб, першочерговим свідченням результативності діяльності кооперативних підприємств слід вважати саме ступінь економічної вигідності такої співпраці для її власників. Разом із тим показники оцінювання мають відображати ефективність кожної з існуючих форм участі в діяльності кооперативу.

Головним показником ефективності економічної участі пайовиків у господарській діяльності споживчого товариства (табл. 1), безумовно, є розмір економії витрат від придбання товарів у підприємствах споживчої кооперації, відносним відображенням якої можна вважати рівень повернення кооперативних виплат від обсягу придбаних товарів. Позитивна динаміка значень цього показника буде, з одного боку, переконливим доказом для пайовика вигідності задоволення попиту на певні товари саме в кооперативних підприємствах, з другого — підтвердженням ефективної організації діяльності споживчого товариства.

Таблиця 1. Система показників ефективності участі пайовиків у функціонуванні споживчого товариства, грош. од., %

Показник	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
Рівень повернення кооперативних виплат за придбання товарів у кооперативних підприємствах	$P_{\tau} = \frac{KB_{\tau}}{OP_{\pi}}$	KB_{τ} — сума кооперативних виплат за придбання товарів у кооперативних підприємствах; OP_{π} — обсяг реалізації товарів/послуг пайовикам; $KB_{\text{фр}}$ — сума кооперативних виплат на додаткові пайові внески для формування фінансових ресурсів; $PB_{\text{фр}}$ — сума додаткових пайових внесків на формування фінансових ресурсів; B_{π} — сума виплат на паї; $ПФ$ — середньорічна сума пайового фонду споживчого товариства
Ефективність кредитування діяльності споживчого товариства*	$E_{\text{кл}} = \frac{KB_{\text{фр}}}{PB_{\text{фр}}}$	
Ефективність членства у споживчому товаристві*	$E_{\text{в}} = \frac{B_{\pi}}{ПФ}$	
Сукупний ефект пайовиків від участі в діяльності споживчого товариства*	$E_{\pi} = KB_{\tau} + KB_{\text{фр}} + B_{\pi}$	
Коефіцієнт структури кооперативних виплат	$K_{\text{кв}} = \frac{KB_{\tau}}{E_{\pi}}$	

* Запропоновано автором.

Джерело: розроблено автором.

Важливим свідченням зацікавленості пайовиків у розвитку споживчого кооперативу й фінансуванні його господарської діяльності є розмір додаткових пайових внесків на формування фінансових ресурсів. Економічну доцільність такої форми співпраці характеризуватиме рівень кооперативних виплат на додатково внесені членами споживчого товариства суми. Мінімальний рівень таких виплат,

на наш погляд, має відповідати ставці депозитного процента; збільшення ж виплат свідчитиме про зростання ефективності використання фінансових ресурсів, сформованих за рахунок додаткових внесків пайовиків і про нарощення обсягів діяльності споживчого товариства.

Згадані форми участі визначають сукупний ефект “активності” пайовиків у господарській діяльності кооперативних підприємств. “Пасивною” формою співробітництва є членство у споживчому товаристві, яке передбачає сплату обов’язкових пайових внесків і отримання виплат на них згідно з установленим порядком. Ефективність такого вкладання коштів певною мірою ідентична інвестуванню в підприємства, засновані на дольовій участі власників. Але, на відміну від останніх, членство у споживчому товаристві виступає передумовою, запорукою реалізації основної мети діяльності споживчого товариства — створення можливостей задоволення потреб пайовиків саме через участь у його господарській діяльності.

Узагальнюючим ефектом результативності функціонування споживчого товариства, із точки зору пайовиків, слід вважати суму отриманих ними виплат від усіх форм участі в діяльності організацій системи. Разом із тим, зважаючи на головне призначення споживчих кооперативів, найбільш інформативним свідченням доцільності їхнього функціонування має стати показник структури кооперативних виплат, що відображає частку “зеконормлених” коштів від придбання товарів у загальній сумі отриманих пайовиками виплат. І саме позитивна тенденція зростання цього показника буде, по-перше, підтвердженням пріоритетності здійснення покупок у кооперативних підприємствах (порівняно з аналогічними суб’єктами господарювання інших організаційно-правових форм), по-друге — доказом активності членів споживчого товариства в досягненні стратегічних цілей споживчої кооперації.

Існування сукупності різносутнісних форм співпраці обумовлює, відповідно, різний вплив участі пайовиків на окремі аспекти й результати функціонування споживчого товариства.

На нашу думку, ефективність такого співробітництва для споживчого товариства допоможе визначити наступна система показників (табл. 2).

Зважаючи на головну мету функціонування споживчого кооперативу, основним економічним показником його результативності є господарський оборот (обсяг діяльності) і, насамперед, обсяг реалізації товарів (послуг) пайовикам.

Варто зазначити, що окремі науковці пропонують відмовитися від показників обсягу господарської діяльності, справедливо не вважаючи їх метою кооперативного об’єднання, а лише результатом, який свідчить про величину задоволення споживчого попиту населення, частина якого, до речі, не є членами споживчого товариства¹⁰.

¹⁰ Механизм антикризисного управления в потребительской кооперации : метод. рекомендации / сост. О. П. Зайцева. — Новосибирск : Изд-во СибУПК, 1998. — 45 с.

Таблиця 2. Система показників результативності співпраці споживчого товариства з пайовиками, грош. од., %

Показник	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
Коефіцієнт структури обсягу діяльності споживчого товариства *	$K_{oa} = \frac{OP_n}{OD_{ct}}$	OP _n — обсяг реалізації товарів/послуг пайовикам; OD _{ct} — обсяг господарської діяльності споживчого товариства;
Рівень кооперативних виплат від участі в господарській діяльності споживчого товариства *	$P_{kv} = \frac{KB_{gl}}{OD_{ct}}$	KB _{gl} — сума кооперативних виплат від участі в господарській діяльності споживчого товариства;
Коефіцієнт структури власного капіталу споживчого товариства	$K_{vk} = \frac{PF}{BK}$	PF — середньорічна сума пайового фонду споживчого товариства; BK — середньорічна сума власного капіталу споживчого товариства;
Коефіцієнт структури пайового фонду споживчого товариства *	$K_{pf} = \frac{PB_{fr}}{PF}$	PB _{fr} — сума додаткових пайових внесків на формування фінансових ресурсів;
Коефіцієнт структури фінансування оборотних активів споживчого товариства *	$K_{oa} = \frac{PB_{fr}}{OA}$	OA — середньорічна сума оборотних активів споживчого товариства

* Запропоновано автором.

Джерело: розроблено автором.

На думку автора, розв'язання проблеми роздільного обліку обсягів реалізації товарів членам споживчого товариства¹¹ забезпечить можливості розрахунку показників структури господарського обороту споживчого товариства, що, разом із рівнем кооперативних виплат його членам, допоможе оцінити ступінь зацікавленості пайовиків у функціонуванні кооперативних підприємств і, за позитивної динаміки значень цих показників, свідчитиме про виконання поставлених перед системою споживчої кооперації завдань.

Непрямым, але досить красномовним свідченням ефективності функціонування споживчого товариства слід вважати роль пайовиків у фінансуванні діяльності кооперативних підприємств, яку, на наш погляд, відображають показники структури власного капіталу й фінансування поточної діяльності.

Тенденції збільшення частки додаткових пайових внесків на формування фінансових ресурсів відповідно у пайовому фонді й оборотних активах кооперативної організації можна вважати відображенням схвалення діяльності споживчого товариства й фінансової підтримки пайовиками планів його розвитку в цілому та поточної діяльності зокрема.

Узагальнену характеристику ефективності діяльності споживчого товариства надає система показників соціально-економічної результативності його функціонування в регіональному аспекті (табл. 3).

Для оцінювання ефективності функціонування кооперативних підприємств у розв'язанні проблеми забезпечення членів кооперативу потрібними товарами

¹¹ Тимчасовий порядок обліку участі членів, асоційованих членів споживчого товариства (з числа фізичних осіб) у його господарській діяльності (придбання товарів в об'єктах роздрібно-ї торгівлі споживчої кооперації України) : затв. постановою Правління Центральної спілки споживчих товариств України від 05.03.2010 № 58 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://document.ua/pro-normativnii-akt-ukoopsilki-doc19272.html>.

Таблиця 3. Система показників соціально-економічної результативності функціонування споживчого товариства

Показник	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
Рівень кооперування населення	$P_k = \frac{K_n}{K_n}$	K_n — кількість пайовиків, осіб; K_n — кількість населення в регіоні діяльності, осіб;
Частка пайовиків-працівників у загальній кількості пайовиків	$Ч_{пп} = \frac{K_{пп}}{K_n}$	$K_{пп}$ — кількість пайовиків-працівників, осіб

Джерело: розроблено автором.

(послугами) доцільно використовувати коефіцієнт кооперування населення, зростання якого позитивно характеризуватиме діяльність споживчого кооперативу з точки зору його привабливості для населення регіону.

Одним із важливих свідчень результативності функціонування споживчого товариства є участь пайовиків у формуванні трудового потенціалу кооперативних організацій, яка в узагальненому вигляді відображається часткою пайовиків-працівників у загальній кількості пайовиків. Інформативність цього показника полягає ще й у тому, що він є відображенням участі системи споживчої кооперації у створенні робочих місць у регіоні своєї діяльності й забезпечення можливостей працевлаштування населення, насамперед членів споживчих товариств. Зважаючи на одне з глобальних завдань кооперації, проголошене Міжнародним кооперативним альянсом¹² і конкретизоване для національної споживчої кооперації щодо сприяння трудовій зайнятості сільського населення на об'єктах споживчої кооперації¹³, запропонований показник свідчитиме про реалізацію вищезгаданих стратегічних завдань.

Підсумовуючи, зазначимо таке. Наведені системи оцінювання, на думку автора, створюють методичні засади визначення результативності основної (непідприємницької) діяльності споживчого товариства з огляду на його статус як некомерційної організації. Водночас законодавчо закріплено право споживчого товариства обслуговувати громадян, які не є його членами¹⁴. Реалізація товарів (послуг) “стороннім” покупцям формує обсяг підприємницької (супутньої) діяльності споживчого товариства, прибутковий характер якої зумовлює використання загальновідомих методик визначення її ефективності (показників рентабельності, ділової активності тощо).

Запропоновані системи показників оцінювання різних видів діяльності споживчого товариства створюють можливості їх застосування не лише для дослідження

¹² Cooperative Values and Principles for Corporate Social Responsibility. International Day Cooperatives, 2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ica.coop>.

¹³ Стратегія розвитку споживчої кооперації України на 2004—2015 рр. — К. : Укоопспілка, 2004. — С. 14.

¹⁴ Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV (зі змінами) // ВВР. — 2003. — № 40—44.

результативності діяльності окремого споживчого товариства, а і для коректного порівняння ефективності функціонування різних кооперативних організацій.

Із метою використання вищезгаданого підходу для рейтингового оцінювання сукупності кооперативних організацій можливе його використання в методиці багатомірного порівняльного аналізу, який надасть можливість враховувати не тільки абсолютні та відносні показники кожної кооперативної організації, а й ступінь їх наближеності до показників організації-лідера на різних рівнях територіальних об'єднань.

Застосування на практиці аналітичної роботи кооперативних організацій вищезапропонованих методичних підходів сприятиме оцінюванню результатів діяльності підприємств системи споживчої кооперації України з огляду на головні цілі їх функціонування.